

השתנות האיום? המענה בזירה הצפונית

גדי איזנקוט

על רקע הדיבורים על התחממות בצפון ואפשרות להידרדרות למלחמה, עולה וצפה שאלת השתנות האיומים על מדינת ישראל. ממציאיות ארוכת שנים שבה תרחיש הייחוס של מדינת ישראל היה מתקפת פתע לכיבוש שטח מוגבל או רחב היקף, לדפוס של ירי טילים ורקטות לעבר ריכוזי אוכלוסיה בישראל, יחד עם הפעלת טרור ושיטות של גרילה.

אם כך, מה השתנה? מה הכוונה במונח השתנות האיום? הרי ירי רקטות אינו דבר חדש; ירי כזה נעשה מלבנון אל עבר מדינת ישראל כבר לפני למעלה מארבעים שנה. פעולות טרור אירעו אף הן לאורך השנים, ואף לפני הקמת המדינה. השינוי, להבנתי, מתבטא בגיבוש רעיון אסטרטגי ולפיו העורף הצבאי והאזרחי בישראל הוא נקודת תורפה המקזזת את העליונות הצבאית של ישראל. האויב מכוון את אמצעיו בהתאם לרעיון מערכתי רחב של ירי תלול מסלול לעבר ריכוזים אזרחיים, ובהקשר הפלסטיני – הפעלת טרור נרחב בתוך מדינת ישראל בהעריכם שעל-ידי הטלת אימה וגרימת נזק גדול ישיגו הישגים מדיניים. השינוי בדפוס הפעולה נועד לפגוע בישראל תוך ניסיון לצמצם את היתרון האיכותי-הצבאי שלה. לפיכך יש למצוא את המענה המתאים להשתנות הזאת. מפקדי הצבא אמורים לתת מענה לאיום המשתנה ובה בעת להמשיך להיות מוכנים להתמודד עם האיומים הקלאסיים של צבאות אויב, יחד עם מענה לאיומים לא קונבנציונליים של חומרי לחימה כימיים וביולוגיים.

בזירה הצפונית, שלוש וחצי שנים לאחר מלחמת לבנון השנייה, תמונת המצב מורכבת. מצד אחד יש ביטחון ותחושת ביטחון שלא היו כמותם זה שנים רבות, ומן הצד האחר אנו עדים להעצמת האיומים שדיבר עליהם האלוף (מיל') יעקב עמידרור. ארגון חזבאללה הכפיל את יכולתו בסוגים מסוימים של רקטות, ואף הגדיל את טווח הפגיעה ואת הדיוק, וזה על רקע העמקה ניכרת של מעורבות איראן בלבנון, כלקח שלהם ממלחמת לבנון. בחזית הסורית השקט נמשך כבר 36

האלוף גדי איזנקוט, מפקד פיקוד הצפון

שנים. נדמה שההישג של מלחמת יום הכיפורים השפיע השפעה ניכרת על ראיית שלטונות סוריה את עוצמתה הצבאית של ישראל.

בחזית לבנון התמונה מורכבת יותר; מאז מלחמת לבנון השנייה לא עשה חזבאללה ולו פיגוע אחד מגבול הצפון. מאז המלחמה היו שישה אירועי טרור בצפון, כולם משויכים לגורמי ג'יהאד עולמי, ובהם נורו עשר רקטות. הארועים דומים: חוליה קטנה של מחבלים באה מהעורף, ממחנות פליטים בסביבות צור וצידון, הצטיידה ברקטות באורך של מטר וחצי ואף קצרות יותר, נסעה אל קרבת קו הגבול, הניחה אותן בצורה פרימיטיבית על קרשים עם שעון, הקובע את זמן השיגור לאחר הסתלקותה מהשטח. איני מזלזל במתווה הזו, ובמקרה אחד פגעה רקטה בבית אבות ואישה אחת נפצעה קל; ותיתכן גם פגיעה חמורה שתגרום להרג אזרחים רבים. בלבנון מצויים שני פלגים של הג'יהאד העולמי: האחד "גדודי עבדאללה עזאם", והאחר "פאתח אל-אסלאם"; פלגים אלה מוכרים לשלטונות לבנון, אולם טיפולם בהם שולי.

המבחן בזירה הצפונית, לנוכח זיכרון מלחמת יום הכיפורים ומלחמת לבנון השנייה, הוא מבחן היכולת ולא מבחן הכוונה. הצבא הסורי הוא הגורם היחיד באזור שיש לו היכולת לכבוש חלקי ארץ, לירות לעומק ישראל ולהפעיל חל"כ. לחזבאללה יש יכולת של ירי ניכר לעומק מדינת ישראל. לפיכך בצד שאלת היכולת, מחייבת אותנו גם שאלת הכוונה למעקב מודיעיני ולניהול סיכונים סביר ותבוני.

איום הצבא הסורי עומד בבסיס תרחיש הייחוס של צה"ל, וביסוד האימונים שלו. זהו צבא קונבנציונלי שיכולתו הצבאית שונה מהותית מזו של חזבאללה או של חמאס. שליטי סוריה אומרים בגלוי, שהחזרת רמת הגולן לריבונותם היא אינטרס עליון של סוריה. הם מדברים על השבת רמת הגולן בדרך של שלום, וגם על אפשרות של "התנגדות", ואם תידרש – גם על פעילות מלחמתית שמטרתה להשיב את רמת הגולן. השיח הזה מופנם היטב באופן שבו צה"ל בונה את יכולת ההגנה ואת היכולת המודיעינית שלו, כמו גם את כושרו ההתקפי.

רכיב מרכזי בדרך שהסורים פועלים כבר שנים רבות, הוא הסיוע לארגוני טרור בכלל ולארגון חזבאללה בפרט. ההנחה היום היא, שכל מה שמצוי בארסנל של סוריה מועבר לחזבאללה. זהו דפוס שהיה קיים ברמה מסוימת עד מלחמת לבנון השנייה, והלך והעצים מאוד מאז המלחמה.

ארגון חזבאללה עבר שינוי מאז מלחמת לבנון השנייה. הוא הגדיל במידה ניכרת את יכולתו לירות ירי תלול מסלול, והיכולת לירות מעומק לבנון אל עומק מדינת ישראל נעשתה תפיסה מרכזית ברעיון האסטרטגי של הארגון. בה בעת הוא בנה מערכת הגנה בתוך האילוצים שבהם הוא פועל מאז מלחמת לבנון השנייה. אם עד המלחמה היה הארגון פרוס עד גדר הגבול והיה השליט הכול יכול ברום לבנון, הרי מאז נכנסו לשטח צבא לבנון וכוח או"ם. שני אלה צמצמו את חופש הפעולה

של חזבאללה בדרום. הארגון גם עשה מהלך משמעותי לריכוז אמצעים צבאיים מדרום לליטני, בתוך כפרי השיעים, יחד עם פריסה בעומק לבנון.

בחלק שמדרום לליטני יש כ-160 כפרים ועיירות שיעיות, ובתוכם הארגון מרגיש כבתוך שלו, מוגן לגמרי, ואין גורם המעז להיכנס אל תוך המרחבים האלה. מצד אחד זה יוצר קושי אופרטיבי לטפל באויב המתמקם עם אמצעי הלחימה שלו בתוך שטח בנוי ומיושב, ומצד אחר זהו הגורם המרסן הגדול ביותר המשפיע על ארגון חזבאללה, שהרי מטרת־העל של הארגון היא השגת הגמוניה שיעית בלבנון, ומרכז הכובד העיקרי שלו בתוך המדינה הוא תמיכת האוכלוסייה השיעית, זו שעברה חוויה קשה ביותר לפני כשלוש שנים. ניתן להעריך כי מנהיגי חזבאללה ישקלו היטב לפני שיפתחו באש מתוך המרחבים האזרחיים השיעים בהבינם את המשמעות של עימות נוסף.

שלא בגלוי, הארגון שואל את עצמו שאלות רבות על תפקודו במלחמת לבנון השנייה: על התכונותו למערכה, כיצד נפגעו מערכים מסווגים מאוד שהיו ידועים למעטי מעט – וכוונתי לתקיפת מערך הרקטות לטווח הבינוני והארוך ולמבצעים בעומק לבנון. בחזבאללה מבינים היטב את משמעות התקיפות הללו ובכלל זה המודיעין שסופק כדי לבצע אותן. הארגון נותן אפוא לעצמו שבחים קטנים בהרבה מאלה שניתנו לו מהציבור בישראל.

מה השתנה מקיץ 2006 עד חורף 2010? נראה לי, שהנקודה החשובה היא, שארגון חזבאללה עבר חוויה קשה מאוד. מאז הקמתו הוא ספג מכות פזורות, אבל מכה קשה כפי שהוכה במלחמת לבנון השנייה היתה חדשה בעבורו.

ברקע לשני האיומים הנזכרים לעיל, והמוכרים, יש איום שבעיני הוא משמעותי מאוד ומשפיע על המתרחש בזירה הצפונית, וזהו האיום האיראני. זהו איום רב־ממדי, ששני הממדים העליונים שלו הגלויים לעין נמצאים על סדר היום התקשורתי במדינת ישראל כמעט מידי יום ביומו, ויש ממד שלישי, משפיע מאוד, הסמוי מן העין, ואדון בו להלן.

א. האיום הראשון, שאסתפק באזכורו בלבד, האיום הגרעיני הנמצא על סדר היום התקשורתי והציבורי.

ב. האיום השני הוא יכולת קונבנציונלית, שאיראן מקפידה להפגינו בכל הזדמנות – מאות טילי שיהאב, שמדינת ישראל מצויה בטווח פגיעתם.

ג. האיום השלישי נסתר מהעין ורב־השפעה בזירה הצפונית. זוהי המעורבות של איראן באמצעות כוחות קודס. אלה כוחות שהוקמו אחרי המהפכה כזרוע ארוכה של השלטון האיראני לייצוא חזון המהפכה ולקידום רעיונות אסטרטגיים. אחד הרעיונות החשובים שלו הוא התשה של מדינת ישראל עד השמדתה. זהו איום הפועל ברציפות בעיקר בזירה הצפונית, אבל בונה לו בסיסי

כוח גם בזירה הדרומית, יחד עם ניסיון לחזק את ההתנגדות הפלסטינית. איראן מפעילה בהקשר הזה כמה מאמצים:

א. מימון במאות מיליוני דולרים – זהו מקור המימון המרכזי של חזבאללה. האידיאולוגיה של המדינה השיעית היחידה בעולם מניעה אותה לפעול להקמת המדינה השיעית השנייה, והמתאימה ביותר בעיניה היא לבנון.

ב. אימון, הדרכה והכוונה של התכניות המבצעיות של חזבאללה. הדבר הזה התקיים במידה מסוימת לפני מלחמת לבנון השנייה, והתעצם במידה רבה אחריה.

ג. אספקה שוטפת של אמצעי לחימה (אמל"ח) מאיראן ומסוריה. הדבר מתפרסם רק כשיש גילוי, כמו תפיסת אניית האמל"ח ב-2009.

עד מלחמת לבנון השנייה ראינו בעיקר הדרכה וסיוע של איראן, ואחריה אנו עדים למעורבות עמוקה עד כדי פיקוד ושליטה בתהליכים המבצעיים בארגון ובנעשה בלבנון. תהליך זה התפתח גם על רקע המלחמה, לאחר ששלטונות איראן לא צפו שהמערך הזה שנבנה ליום סגריר, יופעל עקב אירוע טקטי. גם חיסולו של עימאד מוע'ניה לפני כשנתיים הגביר במידה ניכרת את מעורבות איראן בלבנון. הארגון "כוחות קודס" נקרא "גיס לבנון", ויש לו פונקציה פיקודית. אין זו מפקדת גיס בדומה למפקדת גיס בצה"ל, אבל זהו גרעין מקצועי של אנשים האמורים גם להפיץ את החזון וגם להעביר אותו לפסים מעשיים. רעיון והיגיון דומים מופעלים גם באפגניסטן, בעיראק ובתימן.

כאמור, מהות השינוי באיום על ישראל מתבטא בגיבוש רעיון אסטרטגי, המזהה את העורף הצבאי והאזרחי בישראל כנקודת תורפה שיש בה כדי לקזז את העליונות הצבאית של ישראל. לפיכך נשאלת השאלה: האם האינתיפאדה של הפלסטינים שנפתחה בסוף שנת 2000 הייתה חלק מרעיון אסטרטגי מסודר שבו העורף הישראלי הוא נקודת תורפה, ויש להפעיל עליו לחץ וליצור הלם ואימה גדולים, או שפריצתה הייתה תוצאה של אירועים מתגלגלים? על השאלה הזו אין עדיין תשובה מלאה.

חזבאללה התחיל לבנות את דפוס הטרור והגרילה על כוחות צה"ל באזור הביטחון בדרום לבנון יחד עם ירי רקטות אל העורף. העורף היה אז רצועת היישובים לאורך גבול הצפון. הוא הקפיד מאוד לא לירות אל תוך יישובים אלא בתגובה על פעולות ישראל. שנים ארוכות היו ויכוחים בפיקוד צפון, האם מטרת חזבאללה להגיע לגדר ולבצע פיגועים, או שמטרתו לפגוע בכוחות צה"ל באזור הביטחון. למיטב זיכרוני עיקר הירי ליישובים ישראלים היה כאמור בעקבות פעילות צה"ל שנחשבה בעיניו חציית קו. מיד עם יציאת צה"ל מאזור הביטחון גדלה מאוד יכולת הירי עם פריסת כוחות הארגון קרוב מאוד לגדר המערכת. דובר

אז על מצאי של כ-18,000 אלף רקטות לטווח קצר ומאות רקטות לטווח בינוני, והדבר בא לידי ביטוי במלחמה עצמה.

האם הייתה ישראל צריכה את המלחמה הזאת כדי לראות את האמת המרה בדבר יכולתה להתמודד עם האיום הזה? אכן נתגלו במלחמה ליקויים בהפעלת הכוח, ועוד ליקויים רבים שחייבו חשבון נפש נוקב, אבל לדעתי לא היה כישלון! בסופו של דבר, מי שהפסיד במלחמה זו הוא חזבאללה. אני משוכנע שהלימוד הדרוש נעשה בשורות הצבא, ושיפור ניכר חל מאז ביכולתו של צה"ל.

אני מזכיר שבשנים 2000–2006 היה צה"ל מרוכז ברובו בלחימה בטרור פראי – שגרם ל-1,170 ישראלים הרוגים, חיילים ואזרחים – וצומצמו מאוד האימונים ללחימה קונבנציונלית. הדבר הביא הישג מרשים בלחימה בטרור, והיה לזה מחיר. אבל אין זו הסיבה היחידה לקושי במלחמת לבנון השנייה. בסיכומו של דבר, בהתמודדות הזאת, על אף הליקויים בהפעלת הכוח היבשתי, ירה ארגון חזבאללה לעבר ישראל 4,000 רקטות, רובן קצרות טווח בקוטר 107 ו-122 מ"מ, ומיעוטן רקטות לטווח בינוני – 220 ו-302 מ"מ. צה"ל ירה אל תוך לבנון כ-200,000 חימושים. מבחינת האזרח הישראלי אולי אין לזה משמעות, אבל חזבאללה ספר זאת היטב. היו 7,800 גיחות של מטוסי קרב שתקפו מגוון מטרות, חלקן בעלות ערך רב וחלקן פחות. כל אלה יחד עם כיבוש חלקים מדרום לבנון פגעו פגיעה של ממש בארגון. להבנת, פגיעה זו משפיעה מאוד על התנהלותו, על אופן החשיבה שלו, וזה יחד עם החוויה שעבר המנהיג של הארגון באים לידי ביטוי בכך שהאדם שהתנייע בעבר ברוב פאר והדר, מסתתר בשלוש וחצי השנים האחרונות כאחרון המבוקשים בשכם.

הארגון, שנשמת אפו היא ג'יהאד, לא ביצע אף פיגוע בגבול הצפון בשלוש וחצי שנים האחרונות. כשאני מדבר עם המפקדים ועם החיילים שלי אני אומר, שהנחת העבודה שלנו היא הנחה מחמירה של מבחן היכולת, שהמצב עלול להתלקח בכל רגע, ואנחנו מתכוננים לכך מזה שלוש וחצי שנים. אני מאמין שנפעל בעילות בשעה שנידרש לכך. גם האמירה השבועית של נסראללה (שבכל שבוע פונה אל אנשיו באמצעות מסכים ומדבר על הניצחון ההיסטורי) נשמעת כבר כסיסמא ריקה.

כשאני בוחן את העשור האחרון, אזי נכנסנו אליו עם לחימת גרילה בתוך לבנון, וארגון חזבאללה השיג הישגים טקטיים בלחימה איתנו בדרום לבנון. בסיומה של השנה הראשונה של העשור נפתחה אינתיפאדה פלסטינית, ששאבה השראה ממה שראו הפלסטינים בלבנון בהבינם שבהפעלת כוח יוכלו להגיע להישגים. בלחימה בטרור הושגו הישגים רבים. טרם הכרזנו על סיומו אף-על-פי שהטרור הפלסטיני ביהודה ושומרון הובס לפני כארבע שנים. האינתיפאדה הזו גבתה כאמור מחיר של 1,170 ישראלים הרוגים, 138 מהם בחודש מרס השחור בשנת 2002, שבעקבותיו הוחלט על מבצע "חומת מגן". יש הבדל עצום בין אופן

הלחימה בטרור לפני שהשטח נכבש לבין הלחימה האפקטיבית לאחר כיבוש השטח במבצע "חומת מגן".

המערכה השנייה של העשור האחרון היא המערכה בלבנון שנמשכה 33 ימים ובה ניסה חזבאללה להביא לידי ביטוי את הרעיון המערכתי שלו לירי מתמשך לעומק. במהלך מבצע "עופרת יצוקה" בעזה ניסתה חמאס לשחזר את הרעיון של חזבאללה בירי תלול מסלול והטלת אימה על האוכלוסייה, וכך להמשיך ולשגר רקטות לעורף מדינת ישראל עד היום האחרון של המבצע.

בהשוואת שלוש המערכות האלה, אני שואל את עצמי: מדוע הירי תלול המסלול נשמע מאיים יותר מהטרור? מירי של עשרות אלפי רקטות נהרגו קרוב ל-80 ישראלים, אזרחים וחיילים, ובכלל זה החיילים שנהרגו מירי תלול מסלול על יד כפר גלעדי; לעומת זאת בפיגוע של מתאבד אחד שעולה לאוטובוס הוא הורג אף למעלה מעשרים בני אדם. איני מתעלם מההשפעה הפסיכולוגית שיש לשיתוק חלק מהמדינה, וודאי שלא מהפגיעה ברציפות הפעולה של צה"ל. ועם זאת, השוואה זו צריכה להעמיד בפרופורציה את רצון האויבים לראות בעורף את נקודת התורפה של ישראל, שאליה יש לכוון כדי להגיע להישגים.

נהוג לומר, על-פי ציטוט של קלאוזוביץ, שצבא נמצא באחד משני מצבים, או בהתכוננות למלחמה או במלחמה; העשור האחרון לימד אותנו שיש מצב שלישי, שלאורך השנים היה נוח לקרוא לו בט"ש – ביטחון שוטף. ואולם קשה לקרוא לעשור האחרון לחימת בט"ש. הלחימה עם הפלסטינים ביהודה, שומרון ועזה, והיקף הכוח שהופעל ומתיחת חלק לא מבוטל של המשאבים, בעיקר של היבשה, הכניסה ממד נוסף ללחימה, ומציבה את השאלה: מה ההישג הנדרש בכל מצב? התכוננות למלחמה משמעה בנייה של מוכנות מיטבית כדי לממש את המשימות ביום פקודה, ובמלחמה השאיפה היא להשיג את היעדים שהוצבו. המצב השלישי, שאפיין כאמור את העשור האחרון, הוא מערכה אחרת שהשם בט"ש אינו מתאים לה, ונראה שיש למצוא לה שם מוצלח יותר. ההישג הנדרש בלחימה בטרור היה לצמצם אותו למינימום האפשרי כך שלא ישפיע על החופש לקיים את שגרת החיים הבסיסית, שלא ישפיע על הביטחון הלאומי של מדינת ישראל, ולהרתיע את האויב מלהפעיל ירי תלול מסלול. אם כך, מה הדפוס שמן הראוי לגבש מההתנסות בעשור האחרון. בהקשר הזה אציין כמה תובנות:

התובנה מרכזית שהגעתי אליה כמפקד יהודה ושומרון בזמן הלחימה בטרור היא, שהמלחמה היעילה ביותר בטרור היא רק תוך שליטה בשטח ובאוכלוסייה. בלי שקיים גורם אחראי השולט בשטח ובאוכלוסייה, איני רואה דרך להילחם ביעילות בטרור. זהו לקח מבצעי, ואין שום אמירה אחרת. אפילו הצבא החזק ביותר בעולם, שנלחם באפגניסטן ובעיראק בצורה מרשימה מאוד, אחרי זמן מסוים מצוי במלחמה קשה מאוד.

תובנה אחרת היא הקושי הגדול להרתיע ארגונים מפני התעצמות. קשה ביותר להרתיע את חמאס ואת חזבאללה מלהתעצם. יש בידי ישראל היכולת להרתיע אותם מלפעול, וצריך לפעול גם לסיכול של התעצמות ולהרתעה מפני התעצמות. ואולם את עיקר האנרגיה יש אכן להפנות להרתעה מפני פעולה, ולא בדברי רהב ולא במלל אלא בפעולה. לדוגמה: כשארגון הג'יהאד העולמי עבדאללה עזאם יורה כמה רקטות, אין להקל ראש בכך ולומר שזהו ארגון קיקיוני הפועל בניגוד לאינטרסים של חזבאללה ושל לבנון. במקרים האלה יש להעביר מיד מסר באמצעות הפעלת כוח.

חזבאללה וחמאס בנו דפוס פעולה של לחימה מתוך אוכלוסייה, מה שמחייב את ישראל למענה מורכב תוך שמירה על המוסר הפנימי שלה, ועל דיני המלחמה כמובן. לפני מלחמת לבנון השנייה נבנה דפוס הפעולה שלפיו נחטפו אודי גולדווסר ואלדד רגב, נחטפו גלעד שליט והנער אליהו אשרי, שתי בנות ברחלים, יהודי בשכם – כל האירועים האלה אירעו בשבועות שלפני המלחמה, ובכלל זה ניסיון חטיפה ברג'אר. כשהתרחשה החטיפה עלתה שאלה מבצעית ומוסרית, האם לתקוף את, יעדי 'משקל סגולי'. אלה היו יעדים במערך מסווג מאוד של יכולת ירי רקטות לטווח בינוני, שנבנתה בביתם של פעילי חזבאללה. הכוונה הייתה להפיל קיר לבית, או לפתוח תריס ואז לבצע את הירי בהפתעה. בחקר ביצועים של צה"ל דובר על 200 עד 500 אזרחים הרוגים כנזק אגבי מתקיפה. עמדת הצבא הייתה: למרות האיום המידי והישיר מתוך הבתים האלה על אזרחי מדינת ישראל, אנחנו ממליצים לא לתקוף אותם בשלב ראשון, אלא בשלב שני, לאחר שנפנה את האוכלוסייה. נסתכן כדי למנוע פגיעה באזרחים שאינם לוחמים. כידוע התקבלה החלטה אחרת, בניגוד לדעתנו. בראייה לאחור, זו הייתה החלטה צודקת. כך נפגע מערך חשוב שהיה עלול לגרום נזק כבד מאוד. הדילמה הזאת עלתה שוב ביום השני ללחימה בנוגע לתקיפת שני יעדים חשובים בבירות: בניין המשרדים של נסראללה, והבניין ובו דירתו של נסראללה. היה אפשר לתקוף את שני המבנים האלה בהפתעה עם אפשרות סבירה לפגוע בו. כל דיירי הסביבה ("המרובע הביטחוני") נדרשו באמצעות כרוזים לפנות את המרחב. רק לאחר 18 שעות תקפנו את שני הבניינים האלה. לדעתי הדבר מעיד על המוסריות של צה"ל. כך גם הודענו לכל אוכלוסיית הדרום ולשכונה בתוך בירות על הימצאותן במרחבי לחימה של חזבאללה, ושעליהן להתפנות. הדבר היה על חשבון אפקטיביות התקיפה. יחד עם זה אין לסבול מציאות שבה האויב בונה מערכי ירי בתוך סביבה אזרחית כדי להרוג אזרחים ישראלים, ושישראל לא תוכל לפעול.

בתפקידי כמפקד פיקוד צפון קיימתי ריאיון אחד בלבד לפני למעלה משנה ובו דיברתי על האפשרות שאם תיפתח מלחמה נתקוף את חזבאללה תקיפה לא פרופורציונלית. הריאיון הזה הוכנס לדוח גולדסטון עם מכתב נלווה על כך שישראל

חשבה חשיבה מקדימה לתקוף תקיפה לא פרופורציונלית את האוכלוסייה כדי להענישה, וזה אף-על-פי שהרעיון שכיוונתי אליו היה לתקוף כדי לפגוע קשה בחזבאללה, ולא באזרחים. שיטת הפעולה בלבנון הייתה, שבשלב ראשון תוקפים את המטרות שיש בהן איום מידי. בשלב שני לפנות את האוכלוסייה לשם הגנתה, ורק לאחר פינוי האוכלוסייה לתקוף את יעדי חזבאללה תקיפה רחבה. אני משוכנע שהדפוס הזה הוא דפוס מוסרי, שהיה נכון לפעול בו, ואם נידרש למערכה נוספת יהיה נכון לפעול באותה הדרך. חזבאללה הוא שהופך את מאות הכפרים ואת המרחבים השיעים בלבנון למרחבי לחימה. אני מקווה שהבנה זו תגרום לארגון לשקול היטב טרם שיחליט להפעיל נגדנו טרור, חטיפה וירי נוספים. הבנת שיטת הפעולה שלנו אינה מכוונת רק לחזבאללה, אלא לכלל הסביבה שאנו פועלים בה.

אציג ארבעה מושגי יסוד שישראל משתמשת בהם:

- הרתעה – הרתעה כלפי ארגונים ומדינות, והקושי הכרוך בכך. הפלסטינים הבינו בתחילת שנת 2000 שמדינת ישראל חזקה ולכן פתחו בגל טרור. כשארגון אל-קאעדה ביצע את מתקפת הטרור ב-11 בספטמבר הוא הבין שהוא פותח מערכה עם מעצמה עולמית ולמרות זאת לא הורתע. כך גם חזבאללה, שהטריד את מדינת ישראל ואת צה"ל בשנים 2000–2006, ביצע ירי מידי פעם בפעם וניסה ללבות את הטרור נגדנו ביהודה ובשומרון. גם חמאס מכירה את הפערים בינה לבין ישראל ולמרות זאת פעלה בשנים שאחרי הנסיגה. היכולת להשיג הרתעה היא מורכבת ובעייתית, אבל בבחינת המציאות בצפון ובדרום לאחר "עופרת יצוקה" אפשר לראות שהארגונים האלה שוקלים שיקולים רציונליים. לפיכך צריכה ישראל לחפש את הדרכים להרתיע אותם. אחזור לנאום מכונן, שמרבים לצטט אותו, אבל רק את סוף המשפט: נסראללה הכריז בשנת 2000 בבינת ג'בל, שמדינת ישראל היא מדינת קורי עכביש. המשפט המלא הוא: למרות יכולתה הגרעינית ואף-על-פי שיש לה את חיל האוויר החזק ביותר בעולם הרי מדינת ישראל היא מדינת קורי עכביש. שיפוטו שלו את עוצמתה של מדינת ישראל לא נובע מהיכולת הצבאית שלה או היכולות שמיחסים לה, אלא מתפיסתו את חוסנה של החברה ואת נכונותה של ישראל לפעול.
- רכיב ההרתעה. אנו עדים לשינוי מושגי, מההרתעה קלאסית שחיפשה סימנים מעידים למלחמה אצל מדינות, לצורך לבנות תפיסת מודיעין מתאימה כדי לספק התרעה טקטית לאירוע, העלול להיפך לאירוע אסטרטגי, כמו המקרה של חטיפת גלעד שליט וחטיפת גולדווסר ורגב. ישראל נדרשת לחשיבה עמוקה בנוגע לתוכן המעודכן הנדרש לרכיב החיוני הזה בתפיסת הביטחון של מדינת ישראל.

• הכרעה. השתנות האיום מחייבת בחינה מחודשת של מושג ההכרעה. חייבים להבין שדפוס הפעולה השתנו. קלאוזוביץ ביסס לפני כ-200 שנה כללים ועקרונות, ובהם: בשעה שכוח תוקף מזהה נקודות תורפה אצל המגן ומפעיל עליו את מרב הכוח במינימום זמן, מתרחשת תופעה של נטילת כוח הרצון של היריב לפעול ביעילות ולהמשיך להילחם. הקושי הגדול הוא לזהות מרכזי כובד שמכה אחת בהם תגרום להתפרקות כוח הרצון. אין זה דפוס הפעולה של האויב שנגדו עלינו לפעול. הקושי הבולט ביותר של צה"ל הוא להביא לידי ביטוי את יכולתו בסדרה של פעולות מוחצות וקצרות בזמן כדי להגיע להישג. לדעתי אפשר להמשיך ולהשתמש במושג הכרעה, אף-על-פי שקלאוזוביץ ייחס את ההכרעה לרמה הטקטית בלבד, ואין בינה לבין הרמה האסטרטגית דבר. לדעתי אפשר להשתמש במושג ההכרעה בתנאי שמבינים שיש לו שני רכיבים: האחד הוא עמידה ביעדים שהגדירו לצבא, והאחר הוא שיפור המצב האסטרטגי של מדינת ישראל לאורך זמן. שתי השאלות האלה צריכות להישאל בסוף הלחימה בדפוס הפעולה הנוכחי.

באשר לאסטרטגיית היציאה וקיצור משך הלחימה: קיצור משך הלחימה הוא עיקרון ביטחון בסיסי חשוב ביותר בגלל אופי הצבא והחברה הישראלית. אחרי מלחמת לבנון השנייה נכתב, שאין לצאת לפעולה בלי לגבש מראש את מתווה הסיום ואסטרטגיה של יציאה מסודרת. זוהי חשיבה פשטנית, שהרי אם כל הצדדים יקבלו אותה, זה יהיה קץ המלחמות, ואיני רואה את היכולת להגיע לכך. נכון לייחד חשיבה מעמיקה גם למתווה של יציאה, אולם האמירה הגורפת דלעיל אינה אפשרית.

סיכום

צה"ל מתמודד עם כלל רכיבי האיום: הלא קונבנציונלי, הקונבנציונלי והתת-קונבנציונלי. העשור האחרון אופיין בהתמודדות בשלוש מערכות עיקריות עם האיום התת-קונבנציונלי, איום הטרור והגרילה בשילוב ירי תלול מסלול כרכיב עיקרי. בלחימה הזאת היו לצה"ל ולארגוני הביטחון הישגים רבים.

האתגר המרכזי של הצבא הוא להמשיך לספק לתושבי המדינה ביטחון לשנים ארוכות עם השגת הרתעה ותוך כדי מוכנות וכשירות להגן ולתקוף, ולעמוד בכל המשימות שיגדירו לצה"ל. לדעתי הלקח לשנים ארוכות הוא הצורך להילחם בטרור ובגרילה עם מינימום המשאבים האפשריים, ולהוסיף ולהכין את הצבא למלחמה קונבנציונלית. הכנה כזאת היא לדפוס מורכב ובעייתי יותר אף-על-פי שכרגע מלחמה כזאת אינה נראית כמתווה הפעולה המועדף בעיני האויבים.

לחימה קונבנציונלית דורשת מיומנויות כגון הפעלת מפקדות, איסוף, תמרון ואש מערכתית. מיומנויות אלה תאפשרנה גם להילחם במתארים אחרים. רכיב חשוב הוא הצורך למזער ככל האפשר את הפגיעה בנפש וברכוש. איום הירי תלול המסלול הוא חמור ואיני מקל בו ראש, אבל התנהגות נכונה, גם פסיבית, עוד לפני כל האמצעים המתוחכמים, תביא לידי הפחתה ניכרת בפגיעה בנפש, ותאפשר לצבא לפעול ביתר חופשיות.

לסיום: אני מקווה שההרתעה של ישראל תפעל לאורך שנים ותביא לידי מציאות ביטחונית נוחה, שתאפשר למדינה לפרוח לשגשג ולהגיע להחלטות הנכונות בעבורה לא תחת לחץ של אירועים. זאת בצד ההבנה בצה"ל, שתפנית עלולה להתרחש מהר מאוד. בשיח הביטחוני של צה"ל יש מושג הקרוי "זמן יקר". זהו הזמן שאפשר להכין בו את הכוחות לפני הפעלתם. בסביבה שאנו נמצאים בה אין "זמן יקר". הזמן פועל בעבור מי שיודע להשתמש בו נכון, וזהו לקח לשנים הבאות להכין בהן את הצבא למלחמה.